

Ze kunnen je een duwtje geven, je verbeelding prikkelen en verborgen talenten naar boven halen. Creatieve schrijfoefeningen zijn populair. Niet alleen bij fictieschrijvers in spe, ook tekstschrijvers en communicatieprofessionals kunnen hun pennen slijpen aan oefeningen. Kinderboekenschrijfster Marlies Slegers en schrijfster Patricia Snel gebruiken ze voor hun coaching en retraites en zien de verraste reacties van hun cursisten: 'Ik wist niet dat ik dit kon.'

REDACTIE TON VOGELS

Origineel schrijven als ambacht

Dat schrijven te leren is – of dat je in ieder geval technieken hebt – was lang niet altijd vanzelfsprekend. In Nederland was er in de vorige eeuw argwaan tegen de in Amerika populaire cursussen en opleidingen over *creative writing*. Inspiratie en authenticiteit was belangrijker dan techniek. Dat veranderde met de oprichting van de Schrijversvakschool, opleidingen aan Hogescholen in Arnhem en Utrecht en talloze schrijfcursussen. Schrijven is een ambacht. Een ambacht dat via oefeningen, studie en feedback te leren is. Daarna stapten talloze schrijvers als Maartje Wortel, Esther Gerritsen, Marieke Lucas Rijneveld én de beide geïnterviewden van dit artikel de literaire wereld binnen met een diploma op zak én origineel proza.

Schrijven kunnen we allemaal

Wat leveren schrijfoefeningen in de praktijk op? "Creativiteit is iets bijzonders," vertelt Patricia Snel. "Gerichte oefeningen kunnen je helpen om die creativiteit naar boven te halen. Schrijven kunnen we allemaal, net als een verhaal vertellen. Maar de manier waarop je dat doet, bepaalt of het een goed verhaal is. Als schrijver ga je bijvoorbeeld op zoek naar originele manieren om verdriet te laten zien. Je kunt gewoon vertellen dat iemand verdrietig is, maar dan voelt je lezer het niet. Creatieve schrijfoefeningen helpen je op weg om die verbeeldingskracht aan te spreken."

Patricia denkt niet dat er goede en slechte schrijfoefeningen zijn. Tijdens haar coaching kijkt ze wat iemand nodig heeft: gaat het bijvoorbeeld om de stijl of de opbouw? Vervolgens laat ze de oefening aansluiten op die behoefte. "Ik denk dat een oefening geslaagd is als iemand enthousiast wordt. Als je zin krijgt om te schrijven." Dat enthousiasme is niet altijd meteen aanwezig,

geeft ze toe. "Tijdens een retraite schrijven mensen ter plekke een scène, waar dus ook andere cursisten bij zijn. Dat vinden mensen soms lastig. 'Ik kan dat echt niet op commando,' zeggen ze dan. Ik help ze over die drempel door een fragment van dichter Rainer Maria Rilke voor te lezen. Dat komt erop neer dat je – zelfs als je tussen de vier muren van een gevangenis zit – zoveel hebt om uit te putten: je herinneringen, je ervaringen. Je kunt écht over alles schrijven. Uiteindelijk zijn mensen na die oefening altijd enthousiast."

Zelf ervaren

Marlies Slegers herkent de aanvankelijke aarzeling bij dit soort oefeningen. "Vaak laat ik iedereen eerst twintig minuten verplicht schrijven." Dat lijkt op freewriting, waarin mensen alles opschrijven wat boven komt drijven, met slechts één voorwaarde: haal je pen niet van het papier. Marlies laat ze echter niet beginnen met een leeg vel, maar prikkelt meteen de verbeelding. "Ze krijgen van mij een halve beginzin. Zoiets als: 'Ik schrok me rot toen de man de metro in stapte, want hij leek sprekend op ...'. Dat levert vaak geweldige resultaten op. Allereerst omdat je de negatieve gedachte doorbreekt dat je niet zomaar kunt schrijven. Mensen verwachten soms dat ze eerst wat tips krijgen en die daarna in praktijk brengen. Tijdens die twintig minuten zien ze een verhaal ontstaan. Ze staan verbaasd wat ze zelf kunnen. Alleen wat tips geven werkt niet, mensen moeten het zelf ervaren. Soms worden ze er ook emotioneel van, bijvoorbeeld als die man leek op een ex of een overleden familielid."

Die oefeningen werken niet alleen voor schrijvers in de dop. Ook voor kinderen is het vruchtbare aarde, vertelt Marlies. Ze is één van de 'schoolschrijvers' die het lezen én schrijven op scholen

stimuleert. “Gisteren was ik nog bij een groep 5/6. Ik liet ze ook een verhaal schrijven op basis van een halve zin. De leraar stond versteld van de resultaten. Hij had in 22 jaar onderwijs nog niet meegemaakt dat kinderen zó vrij en verrassend schreven. Ik denk dat de kracht ervan is dat er geen regels zijn. Alles mag. Als je allemaal kaders krijgt of op spelling moet letten, ben je na twee of drie zinnen wel uitgeschreven. Ik gebruik deze oefening zelf ook nog steeds. Meer dan een wekker en een beginzin heb je niet nodig.”

Creativiteit als werkkapitaal

Tekstschrijvers hebben een goed gevulde gereedschapskist met instrumenten en technieken. Toch kan ook bij de beroepsschrijvers de creativiteit verdwijnen na de honderdste webtekst, het zoveelste interview of blog. Carola Jansen (schrijftrainer en -coach) schreef in Tekstblad 5/6 van 2022 al dat oefeningen broodnodig zijn, ook voor tekstschrijvers: “Creativiteit is nu eenmaal je werkkapitaal. Het is waar je je mee onderscheidt en wat je een voorsprong geeft op AI.” Hoe zien roman- en kinderboekenschrijfster Patricia en Marlies dat? Werken dit soort oefeningen voor mensen die de kneepjes van het vak beheersen?

“Ik ben ook een copywriter,” vindt Patricia. “Ik geloof niet zo in die grens tussen fictie en non-fictie. Kijk, schrijven is een ambacht. Zowel als het gaat om zakelijke teksten als een roman. Dat maakt voor het schrijven niet uit. Je moet de technieken beheersen. Je kunt het vergelijken met een mop: als de toon verkeerd is, werkt het gewoon niet.”

Ook Marlies ziet veel nut in creatieve schrijfoefeningen voor tekstschrijvers. Zelf was ze ooit manager van de marketingafdeling van een medisch bedrijf. “Mensen zijn gewend om het product zelf in de spotlight te zetten. Maar dat is niet meteen inte-

ressant.” Marlies pakt een rijststokje op dat toevallig op haar bureau ligt. “Neem dit stokje - geen idee waarom dat hier eigenlijk ligt. Je kunt natuurlijk het stokje beschrijven, maar ook de reis die zo’n voorwerp heeft afgelegd om hier te komen: van de persoon die het in China maakte, het inpakken, dobberen over zee tot het in de winkel ligt en door mensen is opgepakt, bekeken én weer neergelegd tot het is verkocht, tijdens etentjes is gebruikt en uiteindelijk op dit bureau ligt - en zelfs een plek krijgt in een artikel. Je kunt honderden verhalen bedenken. Gebruik één van die verhalen om je product tot leven te wekken.”

Verfrissende stijl

Een webtekst is geen thriller. Een artikel geen roman. Toch zien de schrijfsters niet alleen de meerwaarde van deze oefeningen voor verrassende invalshoeken, ook in de stijl zelf is winst te halen. Patricia duikt meteen de zinnen in. “Neem de werkwoorden die je in een tekst gebruikt. Een zin als ‘ik zit op de bank’ heeft een andere betekenis dan ‘ik plof op de bank’. Werkwoorden kunnen het verschil maken, ook in zakelijke teksten.”

Marlies vult aan dat zintuigelijke waarnemingen belangrijk zijn. Tijdens schrijfretraites in Spanje of Bali stuurt ze haar cursisten de straat op met een opdracht: beschrijf de *couleur locale*. “Dat is in het buitenland makkelijker, omdat je de kleuren en geuren niet kent. Ze vallen dan meer op. Neem doerian, een fruitsoort uit Azië. Die geur vergeet je niet, omdat het stinkt als een ontbindend lijk. Toch kun je ook je eigen omgeving beschrijven en gebruiken voor zakelijke teksten. Daarvoor moet je leren om met frisse ogen te kijken. Begin verrassend en aansprekend. Met het begin trek je mensen je tekst in. De eerste zin van mijn eigen boeken kan ik soms wel zeventig keer herschrijven.” ■

Marlies vult aan dat zintuigelijke waarnemingen belangrijk zijn. Tijdens schrijfretraites in Spanje of Bali stuurt ze haar cursisten de straat op met een opdracht: beschrijf de *couleur locale*. “Dat is in het buitenland makkelijker, omdat je de kleuren en geuren niet kent. Ze vallen dan meer op. Neem doerian, een fruitsoort uit Azië. Die geur vergeet je niet, omdat het stinkt als een ontbindend lijk. Toch kun je ook je eigen omgeving beschrijven en gebruiken voor zakelijke teksten. Daarvoor moet je leren om met frisse ogen te kijken. Begin verrassend en aansprekend. Met het begin trek je mensen je tekst in. De eerste zin van mijn eigen boeken kan ik soms wel zeventig keer herschrijven.” ■

Welke oefeningen kun je als tekstschrijver of communicatieprofessional gebruiken?

De oefening van Marlies

Deze oefening is een soort Matroesjka-techniek. Je beschrijft dezelfde gebeurtenis vanuit dezelfde persoon, maar wel op een andere leeftijd. Neem bijvoorbeeld het kerstdiner.

Een kind van 5:

er is een gespannen sfeer die je als kind niet kunt duiden.

Een kind van 13:

je baalt dat je je telefoon niet mag gebruiken tijdens zo’n saai diner.

Een jongere van 18:

hoe lang duurt dit diner nog?

Een kersverse vader van 30:

wat is het leuk om weer met z’n allen bij elkaar te zijn.

Een net gescheiden man van 50:

pijnlijk om na deze gebeurtenis weer hier te zijn.

De oefening van Patricia

Schrijf de volgende twee woorden naast elkaar: ‘restaurant’ en ‘kapper’.

Vervolgens schrijf je onder ‘restaurant’ ongeveer 10 woorden die hiermee te maken hebben: van een menukaart tot kaarslicht. Bij het woord ‘kapper’ doe je hetzelfde.

Vervang dan het woord ‘restaurant’ door ‘kapper’ en andersom.

Nu ben je klaar om te schrijven. Schrijf een scène in een restaurant waarbij je de woorden gebruikt die horen bij de ‘kapper’. Of schrijf een scène bij de kapper met de woorden van het restaurant. Deze oefening helpt je om verrassende metaforen te verzinnen, die je bovendien consistent gebruikt.

Marlies Slegers

schreef tientallen kinderboeken. Onder andere de *I love Liv*-serie, *Onder mijn huid* en *Briefjes voor Pelle*. Daarnaast organiseert ze schrijfretraites in het buitenland via www.eatstaywrite.com

Patricia Snel

is schrijfster, docent en redacteur bij een uitgeverij. Ze werd bekend met *De expat*, waarvan inmiddels meer dan 100.000 exemplaren zijn verkocht. Op dit moment werkt zij aan een historische roman. Ze biedt schrijfcoaching en -retraites aan via www.patriciasnel.nl

